

16. Ludvík XIV.

Jean Baptist Lully /Lulli/ /1632 - 1687/ vyhledával v rodné Florencii příležitost být nablízku improvizovaným divadlům. Při jednom takovém vystoupení a improvizaci na housle si ho všiml šlechtic di Gusia a přijal ho do svých služeb, aby ho přivedl Mademoiselle d'Orléans, jako učitele italštiny. Od svých čtrnácti let tak pobýval v Paříži a oslňoval svými skladbami nejen mnoho Italů, ale získal si přízeň i Ludvíka XIV. /1653/ a stal se skladatelem komorní hudby. V roce 1661 byl jmenován superintendantem hudby, vystupoval na straně Francouzů proti italianizaci opery a privilegiem z roku 1672 získal doživotní monopol.

OPERNÍ PRIVILEGIUM PRO LULLYHO /1672/

BELLEROPHON TRAGÉDIE PŘEDVEDENA KRÁLOVSKOU HUDEBNÍ AKADEMIÍ

Prodává se v Paříži u vstupu do brány Královské hudební akademie, v Královském paláci v ulici svatého Honoria. Vytištěno na náklady zmíněné Akademie. Mille de Beaujeu, tiskař 1679 s Privilegiem Jeho Veličenstva.

Ludvík, z Boží milosti král francouzský a navarrský, nechť je zdrav ve všech časech nynějších i v budoucnu. Umění a vědy jsou nejvážnějšími ozdobami státu, od doby, kdy jsme dali mír našim národům, jsme neměli příjemnějších rozptýlení, než uvádět umění a vědy znovu v život tím, že jsme k sobě povolali všechny ty, kteří získali pověst, že v nich vynikají nejen na území našeho království, ale i v cizině, a že jsme je přinutili se v nich ještě více zdokonalit, poctili jsme je známkami naší vážnosti a laskavosti. A poněvadž mezi svobodnými uměními má hudba jedno z předních míst, měli bychom v úmyslu dopomoci jí k úspěchu se všemi těmito výhodami, patenty - listinami z 28. června 1669. Dali jsme panu Perrinovi povolení založit v našem dobrém městě Paříži, i v jiných městech našeho království hudební akademie, aby veřejně zpívaly divadelní kusy, jako se to provozuje v Itálii, v Německu a v Anglii, pro období dvanácti let: ale protože jsme mezitím byli informováni, že námaha a péče, kterou věnoval zmíněný pan Perrin na tento podnik, nemohly plně vyhovět našemu záměru a pozvednout hudbu na takovou úroveň, jak jsme to slíbili, považovali jsme za vhodné, abychom toho lépe dosáhli, svěžit vedení osobě, jejíž zkuše-

nost a schopnost nám byly známy, a který by měl dostatečné schopnosti k tomu, aby dodával žáky, jak proto, aby dobře účinkovali a zpívali na divadle, tak aby vytvářeli instrumentální soubory houslí, fléten a jiných nástrojů. Z TĚCHTO DŮVODŮ, dobře informování o vzdělání a schopnostech, kterých dosáhl náš draze milovaný Jean-Baptiste Lully v hudbě, o čemž nám denně podával a podává velmi příjemné důkazy po několik let, co je v našich službách, a ty nás pohnuly k tomu, abychom jej poctili úřadem vrchního intendanta hudby a jmenovali jej rovněž naším komorním hudebním skladatelem, povolili jsme a povolujeme těmito listinami podepsanými naší vlastní rukou zmíněnému panu Lullymu, aby v našem dobrém městě Paříži založil hudební akademii, která by byla složena z takového počtu osob a takové kvality, jak uzná za vhodné, a my je vybereme a zadržíme na základě hlášení, které on nám poskytne, aby před námi, kdykoliv se nám zlíbí, předváděli představení hudebních kusů, které budou složeny jak ve francouzských verších, tak v jiných jazycích, stejná a podobná jako jsou italské akademie, tohoto povolení může užívat po celý život a po něm platí i pro to z jeho dětí, které bude určeno a vybráno, aby bylo pokračovatelem v Úřadu vrchního intendanta Naší komorní hudby, s možností přibrat si jako společníka koho uzná za vhodné, pro založení zmíněné akademie a budou mu uhrazeny velké výdaje, které budou nutné pro zmíněná představení, jak na divadelní budovy, stroje, dekorace, kostýmy, tak na jiné nutné věci. Dovolujeme mu provozovat veřejně všechny kusy, které složí, i ty, které před námi předvede, s výhradou, že k provádění zmíněných kusů nebude smět používat hudebníků, kteří jsou v našich službách; rovněž má právo vybrat si takovou částku, jakou uzná za vhodné a ustavit strážce a jiné nezbytné lidi u dveří míst, kde se zmíněná představení budou konat; vydáváme velmi přísný zákaz jakékoliv osobě jakéhokoliv rodu a postavení, i důstojníkům našeho domu, vstupovat tam bez placení. Rovněž celkem zakazujeme provozovat jakýkoliv hudební kus ve francouzštině nebo v jiném jazyce bez písemného povolení pana Lullyho pod trestem deseti tisíc liber pokuty a zabavení divadelních budov, strojů, dekorací, kostýmů a jiných věcí, přičemž třetina připadne nám, třetina Hlavnímu špitálu a třetina zmíněnému panu Lullymu; ten také bude moci založit zvláštní hudební školy v našem dobrém městě Paříži a všude, kde to bude považováno za nutné pro dobro a výhody zmíněné Královské

akademie; a také ustanovujeme podle vzorů italských akademií, kde šlechtici zpívají veřejně při hudebních produkcích, aniž by se tím znevážili, CHCEME A ZLÍBILO SE NÁM, aby všichni urození pánové a slečny mohli zpívat ve zmíněných kusech a představeních naší královské akademie, aniž by se soudilo, že tím znevažují šlechtický titul, svá privilegia, úřady, práva a výsady: odvoláváme, rušíme a anulujeme těmito listinami veškerá povolení a privilegia, která jsme mohli udělit předtím, i to, určené zmíněnému Perrinovi, pro zmíněné divadelní kusy, v hudbě, ať už pod jakýmkoliv jménem, jakýmkoliv vlastnostmi, za jakýchkoliv podmínek a záminek. TÍMTO POVĚŘUJEME naše milé a věrné rádce, osoby držící náš soudní dvůr v Paříži a ostatní naše soudní úředníky, kterých se to bude týkat, že je jim uloženo tyto listiny dát číst, uveřejnit, zapsat a zajistit, aby jmenovaný^{1/} z nich plně a volně těžil a užíval jich, a aby naopak zabránili čemukoliv, co by jejich využití bránilo nebo překáželo: NEBOŤ taková je naše vůle. A aby to byla věc pevná a stálá navždy, dali jsme k těmto listinám připojit naši pečeť.

/BECKER, překlad z franc. dr. R. Hoška/

Poznámky:

1/ Lully

Teze ke studiu:

- vztah Ludvíka XIV, k hudbě, jeho požadavky na akademii
- proč vybral Lullyho
- vzor akademie, povinnosti členů
- povinnost platit, hrozba konfiskace
- šlechtici v rolích herců

17. Alexandre - Toussaint de Limojon, Sieur de Saint - Didier
/1630 - 1689/

poznal důvěrně Benátky druhé poloviny 17. století z titulu francouzského vyslance a značnou pozornost věnoval ve svém spise o životě města popisu karnevalu, regat, církevních slavností, tenečním zábavám, komediím i vážným operám a přestože považoval Benátky mylně za město, kde opera vznikla, zanechal cenná estetická, sociologická a provozovací svědectví o divadle a opeře ve městě, které tímto uměním nesrovnatelně s jinými žilo.

MĚSTO A REPUBLIKA BENÁTSKÁ, PARIŽ 1680, III. část - "O opeře"

Benátkám vděčíme za vynález opery, ale ačkoliv tam kdysi byly opery podivuhodné krásy, je nicméně možno říci, že Paříž nyní předčí vše, co dokázali udělat v Benátkách. Zpočátku bylo obtížné si dokázat, že francouzský jazyk se může přizpůsobit hudební deklamaci, která se zdá tak přirozená v italštině, vskutku, kdyby se muž^{1/} tak šikovný jako ten, který se do toho pustil, a tak do hloubky znalý jak krás italské hudby, tak jemností hudby francouzské, tím nebyl zabýval s péčí, které bylo třeba, aby vytvořil příjemné spojení dvou tak rozdílných způsobů zpěvu, jest se domnívati, že tato ušlechtilá a velkolepá zábava by nebyla dosáhla takového úspěchu, jaký má u dvora a ve městě.^{2/}

V Benátkách se hraje několik oper současně, divadla jsou velká a skvělá, dekorace velkolepé a velmi rozmanité, ale velmi špatně osvětlené, stroje tam jsou někdy přijatelné, a někdy směšné, počet herců tam je vždy značně velký a všichni jsou bohatě oblečení. Kusy jsou dlouhé a jistě by dokázaly bavit po čtyři hodiny svého trvání, kdyby byly složeny lepšími básníky, kteří by znali pravidla divadla lépe, než jak o tom svědčí skladba těch kusů, ta často nestojí za náklady na jejich uvedení na scénu. Jsou tam vidět baletní vstupy mezi dějstvími tak ubohé, že by bylo mnohem lépe, kdyby tam vůbec nebyly. Člověk by řekl, že vidí tančit lidi v olověných botách, a přece se jim dostává potlesku celého obecnstva, protože nikdy nemohli vidět lepší.

Krása hlasů vynahradí všechny nedostatky, o nichž jsem právě mluvil, ti bezvousí muži mají stříbřité hlasy, které obdivuhodně dobře naplňují velký prostor divadla, ostatně se vy-

bírají nejlepší zpěvačky z celé Itálie, a nikterak se nelituje čtyř set pistolí a cestovních výdajů, aby přijela z Říma nebo odjinud nějaká slavná dívka, ačkoliv opery netrývají tak dlouho jako karneval; jejich árie jsou tesklivé, dojemné, ale celá skladba je promísena několika velmi příjemnými canzonettami, které vzbuzují pozornost, symfonie má malý význam a vzbuzuje spíše melancholii, než veselí: užívá se louten, theorb a cembal, které doprovázejí hlasy s obdivuhodnou přesností,

Jestliže Francouzi mají zpočátku potíže s porozuměním slovům, Italové a všichni cizinci je mají větší ve Francii, kde se zpívá v nižší poloze a kde se vyslovuje mnohem méně zřetelně. Ten velký hudební sbor, který naplňuje tak často celé francouzské divadlo, šokuje Italy, kteří říkají, že se to hodí spíše do kostela než do opery, velké množství houslí, kterými je přehlušen, když hrají všechny, zvuk ostatních nástrojů, se může líbit, říkají Italové, jen Francouzům, pokud housle nehrají samotné při jiných příležitostech. A ačkoliv tanec je ve Francii dokonale zdařilý, dává se ho do opery tolik, říkají, že často tvoří její hlavní část. Materiál skladby je příliš krátký pro italský vkus, a Italové rovněž nenalézají dost zápletek v našich operních kusech, děj opery jejich skladeb je vždy veden postavou stařeny, která dává dobré rady mladým, a když se pak sama zamiluje, aniž by její cit mohl být opětván, říká velmi směšné věci.

Ti kteří skládají operní hudbu, se snaží ukončovat scény hlavních herců okouzujícími a úchvatnými áriemi, aby vzbudily potlesk celého divadla. To se daří tak dobře, dle jejich úmyslu, že není slyšet nic než tisícihlasé výkřiky "benissimo";^{3/} ale nic není zvláštějšího než žertovná blahořečení a směšná přání, která činí gondoliéři, kteří jsou v přízemí, dobrým zpěvačkám na konci každé jejich scény: křičí ze všech sil - "sias tu benedetta, benedetto el padre che te genero",^{4/} ale tato zvolání nejsou vždy pojata do skromných výrazů, ta lůza říká beztrestně, co se jí zamane, protože si je jista, že obecnost spíše rozesměje, než aby se mu znelíbila. Byli vidění šlechtici tak nadšení a tak unešení kouzlem hlasu těch dívek, že křičeli shora ze svých lóží, nahýbajíce se ven - "Ah cara! Mi butto, mi butto!",^{5/} aby vyjádřili, že se řítí dolů nadšením z radosti, kterou jim tyto božské hlasy způsobují. Ostatně

musím také říci, že kněží si vůbec nedělají svědomí z vystupování na divadle a z toho že tam hrají nejrůznější typy postav, poněvadž se to dělá v Římě; naopak, jsou-li dobrými herci, dodává jim to na ctihodnosti; jednoho dne, jeden divák, když poznal jakéhosi kněze v kostýmu stařeny, křičel zcela hrdla: "ecco Padre Pirro, che fa la vecchia!"^{6/} Přesto se vše v opeře odehrává za mnohem vhodnějšího chování než v komedii, protože lidé mají přirozeně rádi hudbu a chodí tam více urozených lidí, také se platí vstupné čtyři libry a v přízemí dvě libry za židli, a to nepočítáme tištěné operní libreto a kousek svíčky, bez něhož by Italové sami ztěžili porozuměli ději a sledu hry.

Šlechtičny chodí spíše do Opery než do Komédie, protože tato první zábava je mnohem počestnější než ta druhá. Je jich tam vidět velký počet na konci karnevalu. A poněvadž v té době jim je dovoleno se ozdobit šperky z drahokamů, objevují se tam celé zářící ve světle zapálených svíček, které mají ve svých lóžích, a tím je jejich milenci pozorují dle libosti a ony zase jim několika znameními dávají najevo, že jim jsou vděčny za jejich dychtivé služby, přesto, jakmile se v Benátkách objeví nějaká nová dívka, aby zpívala v opeře, přední šlechtici si kládou za čest stát se jejími milenci, jestliže zpívá velmi dobře, a nešetří ničeho, aby toho dosáhli; jeden Cornaro soupeřil o jednu s vévodou z Mantovy a nakonec nad ním zvítězil, šlo o to, kdo jí dá bohatší dary, ačkoliv její krása poněkud zaostávala za kouzlem jejího zpěvu.

Obdivovatelé těchto obdivuhodných zpěvaček dávají tisknout množství sonetů k jejich chvále a mezi obdivným voláním, které si ony zpěvem získávají, jich rozsévají tisíce z galerie a naplňují jimi lóže a přízemí.

/BECKER, překlad z franc. dr. R. Hoška/

Poznámky:

1/ J.B.Lully

2/ v Paříži

3/ Výborně

4/ Buď blahořečena, buď blahořečen otec, který tě počal

5/ Ó, drahá. Vrhám se, vrhám se!

6/ To je otec Pirro, který hraje stařenu!

Teze ke studiu:

- vztah francouzské opery k italskému vzoru, výhrady, rozdíly
- zpěvačky, canzonetty, sinfonie, text, smyčce, tanec, árie
- publikum /gondoliéři, duchovní, šlechtičny, šlechtici/, libreto a svíčky, sonety